

СЕРІЯ "Механізми державного управління освітою в Україні"

УДК 351.851

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-1\(7\)-405-419](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-1(7)-405-419)

Довгань Валерій Іванович, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, старший науковий співробітник науково-дослідного відділу, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, 280013, м. Хмельницький, вул. Шевченка, 46, тел.: (067)-960-13-45, e-mail: valeriy_dovgan@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5435-5451>

Бестюк Андрій Іванович, начальник відділу підготовки у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти – заступник начальника управління доктрин та індивідуальної підготовки, Головне управління доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України, 03168, м. Київ-168, Повітрофлотський проспект, 6, тел.: (066)-630-81-45; e-mail: bestuk@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0001-7646-1821>

СТРУКТУРА МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ВІЙСЬКОВОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена визначенню компонентного складу механізмів державного управління вищою військовою освітою в Україні. Встановлено, що комплексний механізм державного управління включає в себе цілі та базові принципи реалізації цілеспрямованого впливу, які покликані забезпечити реалізацію державної політики у певній сфері державного регулювання, методи управлінського впливу: економічні, мотиваційні, організаційні, політичні та правові засоби регулювання. Констатовано, що головною метою державного управління у сфері вищої військової освіти України є комплектування особового складу Збройних Сил України високопрофесійними та вмотивованими військовослужбовцями, що пройшли військову підготовку в закладах вищої освіти з метою забезпечення обороноздатності держави. Усі елементи механізму державного управління пов'язані між собою та мають характер причинно-наслідкових зав'язків. В структурі механізму державного управління вищою військовою освітою виділено 2 блоки принципів: загальні та спеціальні. В свою чергу загальні принципи запропоновано розподілити на універсальні та галузеві, а спеціальні на структурні та спеціалізовані. В механізмі державного управління вищою військовою освітою запропоновано виокремлювати дві групи методів: прямі та непрямі. При цьому до методів прямого впливу включаємо: нормативно-правові та адміністративні, а до методів непрямого регулювання віднесено фінансово-економічні та соціально-психологічні методи. Доведено, що комплексний механізм державного управління вищою військовою освітою являє собою цілісну систему таких механізмів як: економічний, мотиваційний,

організаційний, політичний, правовий. Сформовано схему комплексного механізму державного управління вищою військовою освітою в Україні.

Ключові слова: комплексний механізм державного управління вищою військовою освітою, структура механізму державного управління, принципи державного управління вищою військовою освітою, методи державного управління вищою військовою освітою.

Dovhan Valeriy Ivanovych, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Senior Researcher of the Research Department, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky, 280013, Khmelnytsky, st. Shevchenka, 46, tel. : (067) 960-13-45, e-mail: valeriy_dovgan@ukr.net, [https // orcid.org / 0000-0002-5435-5451](https://orcid.org/0000-0002-5435-5451)

Bestiuk Andriy Ivanovych, Head of the Training Department in Higher Military Educational Institutions and Military Educational Subdivisions of Higher Education Institutions - Deputy Head of the Doctrines and Individual Training Department, Main Department of Doctrines and Training of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, 03168, Kyiv-168, Povitroflotskyi Avenue, 6, tel. : (066) -630-81-45; e-mail: bestuk@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0001-7646-1821>

STRUCTURE OF MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF HIGHER MILITARY EDUCATION IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to determining the component composition of the mechanisms of state management of higher military education in Ukraine. It is established that the complex mechanism of public administration includes goals and basic principles of targeted influence, which are designed to ensure the implementation of public policy in a particular area of state regulation, methods of managerial influence: economic, motivational, organizational, political and legal means of regulation. It is stated that the main purpose of public administration in the field of higher military education of Ukraine is to staff the Armed Forces of Ukraine with highly professional and motivated servicemen who have undergone military training in higher education institutions to ensure the state's defense capabilities. All elements of the mechanism of public administration are interconnected and have the nature of causal links. In the structure of the mechanism of state management of higher military education there are 2 blocks of principles: general and special. In turn, the general principles are proposed to be divided into universal and sectoral, and special into structural and specialized. In the mechanism of public administration of higher military education, it is proposed to distinguish two groups of methods: direct and indirect. In this case, the methods of direct influence include: regulatory and administrative, and the methods of indirect regulation include financial, economic and socio-psychological methods. It is proved that the complex mechanism of state management of higher military education is a holistic system of such mechanisms as: economic, motivational, organizational, political, legal. The scheme of the complex mechanism of the state management of higher military education in Ukraine is formed.

Key words: complex mechanism of public administration of higher military education, structure of the mechanism of public administration, principles of public administration of higher military education, methods of public administration of higher military education.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування органів публічного управління в значній мірі залежить від їх дієвості і здатності до реалізації державної політики у певній сфері, а така здатність – від наявності в їх системі відповідного ефективно діючого механізму як реальної організаційної сили, опанувавши яку, влада починає управляти суспільними процесами держави [1]. В теоретичному плані важливо не лише визначити сутність механізму державного управління системою вищої військової освіти, але й визначити його структуру, внутрішню будову та сформуванню його елементний склад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо структури та компонентного наповнення механізму державного управління детально висвітлено у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців як: Ю. Тихомиров, Д. Дзвінчук, О. Немчук, Р. Рудницька, О. Сидорчук, О. Стельмах, О. Федорчук, В. Князева, В. Бакуменко, М. Васильєва, О. Коротич. Найбільш повна класифікація механізмів державного управління представлена у науковій публікації О. Федорчук. Однак, на сьогодні відсутні комплексні дослідження у яких було б конкретизовано сутність та компонентне наповнення механізму державного управління у сфері вищої військової освіти. Зазначене актуалізує тематику обраного дослідження.

Мета статті – конкретизувати сутність та компонентне наповнення механізму державного управління у сфері вищої військової освіти України.

Виклад основного матеріалу. Розпочнемо з конкретизації компонентного наповнення категорії «механізм державного управління». Так, Ю. Тихомиров стверджує, що «...система механізму управління складається: із системи управління; соціальних, правових норм; способів визначення цілей; управлінського процесу як циклу дій керуючої системи, що послідовно змінюють одна одну...» [2]. Дотримуючись загальної концепції теорії систем Д. Дзвінчук та О. Немчук пропонує двохскладову структуру механізму державного управління [3]. Зокрема він зазначає, що механізм формується з безпосередньої структури – комплексу елементів управління та їх наповнення – закономірностей та принципів формування і взаємодії. Науковець зазначає, що саме таке внутрішнє наповнення механізму державного управління створює передумови для його визначення як «...комплексу системи взаємопов'язаних елементів, а саме штучно створеної складної системи, призначеної для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру...». В той же час Р. Рудницька, О. Сидорчук та О. Стельмах [4], пропонують доповнити структуру механізму інтелектуальною складовою, до якої відносять правові норми, методи, засоби та інструменти державного впливу

на об'єкт управління. О. Федорчак доповнює структуру механізму державного управління такими складовими, як «правове, нормативне та інформаційне забезпечення», «політика», «важелі» [5].

Ми притримуємось думки вищезгаданих науковців і вважаємо, що комплексний механізм державного управління включає в себе цілі та базові принципи реалізації цілеспрямованого впливу, які покликані забезпечити реалізацію державної політики у певній сфері державного регулювання, методи управлінського впливу: економічні, мотиваційні, організаційні, політичні та правові засоби регулювання. Усі елементи механізму державного управління пов'язані між собою та мають характер причинно-наслідкових зав'язків.

Отже, звертаючись безпосередньо до предмету нашого дослідження розглянемо структуру механізму державного управління вищою військовою освітою в Україні. Так першочерговим елементом такого механізму, на нашу думку, виступає ціль управління. 25 березня 2021 р. Указом Президента України №121/2021 було затверджено Стратегію воєнної безпеки України [6], однією з цілей якої встановлено «...формування професійного особового складу Збройних Сил України та інших складових сил оборони, який перебуває в центрі уваги держави...»[6]. Крім того, особлива увага у згаданій стратегії приділяється питання ресурсного забезпечення потреб оборони: «...Задоволення потреб всеохоплюючої оборони України передбачає адаптивне до змін безпекового середовища та збалансоване з можливостями держави використання людського капіталу...Громадяни України на військовій службі та службі у військовому резерві становлять найбільш цінний оборонний капітал держави... Комплектування професійними та вмотивованими військовослужбовцями здійснюватиметься в єдиній системі, що охоплюватиме військову підготовку в закладах загальної середньої освіти, навчання в системі військової освіти ...» [6].

Вищенаведене переконливо свідчить, що підготовка високопрофесійних військових знаходиться в центрі уваги держави і є одним із пріоритетних завдань при забезпеченні її обороноздатності. Тому головною метою державного управління у сфері вищої військової освіти України є комплектування особового складу Збройних Сил України високопрофесійними та вмотивованими військовослужбовцями, що пройшли військову підготовку в закладах вищої освіти з метою забезпечення обороноздатності держави.

Наступним елементом механізму державного управління виступає сукупність принципів, як основоположних засад здійснення керівного впливу суб'єктів управління на об'єкт управління. Ефективність державного управління досягається, перш за все, через пізнання і раціональне застосування його принципів. У науковій літературі існує безліч різних систематизацій принципів державного управління. Так, Г. Атаманчук в своїй праці «Теорія державного

управління» поділяє принципи державного управління на загальносистемні, структурно-цільові; структурно-функціональні; структурно-організаційні; структурно-процесуальні [7]. В свою чергу, Н. Нижник поділяє принципи державного управління на 2 групи: суспільно-політичні та структурні [8]. Погоджуючись із думками вищезгаданих науковців ми пропонуємо виокремлювати в механізмі державного управління вищою військовою освітою дві групи принципів: загальні (властиві всій системі державного управління) та спеціальні (які відображають специфіку державного управління вищою військовою освітою в Україні). В свою чергу загальні принципи пропонуємо розподілити на універсальні та галузеві.

Універсальні принципи державного управління детально розглянуті у вищенаведених публікаціях і поділяючи думку В. Малиновського ми пропонуємо відносити до них принципи системності, об'єктивності, саморегулювання, зворотного зв'язку, оптимальності, інформаційної достатності, демократизму, гласності, змагальності, стимулювання.

Галузеві принципи мають відображати специфіку державного управління у сфері вищої освіти. Повною мірою принципи державної політики в галузі освіти характеризують слова Ю.А. Тихомирова: вони служать свого роду ціннісним орієнтиром для правотворчості і правозастосування в цій сфері; закріплюються в законі, і вони набувають форми «чіткого нормативного орієнтира та системоутворюючого сенсу для всіх норм того чи іншого акту, інституту та підгалузі». [9].

Принципи державної політики у сфері вищої освіти – державного управління у сфері вищої освіти – закріплені в статті 3 Закону України «Про вищу освіту» [10]. До них відносяться:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

2) доступності вищої освіти;

3) незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти);

4) міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

5) наступності процесу здобуття вищої освіти;

6) державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності;

7) державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів закладам вищої освіти, що провадять таку діяльність;

8) сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

9) відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

Вважаємо важливим констатувати, що, зазначені принципи проявляються на всіх рівнях освіти, але в сфері вищої військової освіти мають свою специфіку, тому і доповнені переліком принципів організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах, викладених у Положенні про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, затвердженого Наказом Міністерства оборони України 09 січня 2020 року № 4 [11]. Зокрема у п. 4 згаданого положення, зазначається, що освітній процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, послідовності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, рухів, інших громадських та релігійних організацій і здійснюється на засадах компетентнісного підходу.

Спеціальні принципи державного управління вищою військовою освітою в Україні теж пропонуємо поділити на дві групи: структурні та спеціалізовані. До групи структурних принципів віднесемо: принцип цільового спрямування державного управління вищою військовою освітою; принцип інтенсифікації державного управління розвитком вищої військової освіти; стратегічного планування управління вищою військовою освітою, критеріальності в державному управлінні розвитком вищої військової освіти, принцип структурно-ієрархічної побудови та розмежування владних повноважень у процесі розвитку вищої військової освіти. До спеціалізованих принципів нами віднесено: військово-професійну спрямованість вищої військової освіти; зв'язок з повсякденною практикою військової діяльності; цільову спрямованість комплектування військ особовим складом; забезпечення мобільності курсантів та слухачів при дотриманні організаційної чіткості; активність та незалежність науково-педагогічних працівників, слухачів і курсантів; єдність навчальної, науково-дослідної та військової діяльності та ін.

Основними вимогами керівних документів в сфері оборони та вищої військової освіти України при підготовці офіцерських кадрів є: високий ступінь компетентності та забезпечення обороноздатності держав; нові шляхи і способи військово-професійної діяльності; системний підхід до досягнення поставленої

мети; широке застосування в процесі підготовки офіцерів сучасних інформаційних і педагогічних технологій; підвищення престижності військової служби; зміцнення здоров'я і підвищення рівня психологічного та фізичного виховання слухачів та курсантів.

Спеціалізовані принципи державного регулювання цієї сфери підкреслюють особливе її значення. Принцип безперервності і наступності процесу освіти також носить наскрізний, всеосяжний характер, його реалізація повинна здійснюватися на всіх рівнях освіти. Тенденція до формування системи безперервної військової освіти в зарубіжних країнах забезпечує відповідність національного трудового потенціалу мінливим зовнішньо-політичним умовам [12].

Не можна не помітити, що головним призначенням принципів державної політики є встановлення характеру регулювання освітніх відносин, закріплення особливого правового режиму реалізації суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень конкретних суб'єктів освітньої діяльності та управління вищою військовою освітою [13]. Всі ці принципи в тій чи іншій мірі реалізуються як керівні ідеї в системі діючих нормативно-правових актів про вищу військову освіту, забезпечуючи їх логічну упорядкованість.

В науковій літературі відсутня єдність у визначенні того, що слід відносити до методів управління і як проводити їх класифікацію. Так, на думку Д. Бахраха, методи державного управління слід поділяти на адміністративні та економічні [14]. А. Луньов вважає, що всі методи державного управління можна розділити на чотири групи: морально-політичні; економічні; організаційні, адміністративно-владні [15].

Незважаючи на відмінність підходів до вирішення питання про класифікацію методів державного управління, практично всі дослідники акцентують увагу на такій підставі видової диференціації, як характер впливу на об'єкт управління. У зв'язку з цим вони поділяються на методи прямого і непрямого управлінського впливу. Ю. Козлов писав, що ці варіанти викликають суперечності та різне тлумачення [16]. Багатогранність державно-управлінських відносин не дозволяють з повною віддачою використовувати цю класифікацію.

До прямих методів державного управління вищою військовою освітою можна віднести: визначення режиму функціонування вищих військових навчальних закладів; припис вчинити певні дії (накази, листи, інструкції); затвердження конкретних завдань (планів); призначення на посаду керівника ВВНЗ; звільнення від займаної посади керівника ВВНЗ; заборона певних дій; реєстрація певних дій (внесення відомостей про курсантів та слухачів в ЄДБО); облік і контроль діяльності (дотримання ліцензійних умов надання освітніх послуг); застосування заходів адміністративного примусу та ін.

На відміну від прямих методів, непрямим притаманні такі особливості: керівний вплив на волю і поведінку об'єкта виявляється через його свідомість, емоції, потреби виконавців; у підвладного є можливість вибору певних варіантів поведінки; настання результатів «відкладається» на більш тривалий час, ніж в разі застосування заходів прямого впливу; отримані результати, як правило, відрізняються більшим ступенем стабільності, стійкості, ніж при застосуванні адміністративних методів; розвивають активність підвладного об'єкта. Використання непрямих методів у сфері вищої дозволяє активізувати об'єкт управління, спонукати його до якогось варіанту поведінки. При цьому остаточний вибір, як правило, залишається за підвладним, що призводить до підвищення його активності. Отримані результати в разі застосування непрямих методів більш стійкі, так як в найменшій мірі обумовлені прямим владним впливом суб'єкта управління.

До числа методів непрямих впливів традиційно відносять переконання і заохочення. Потенціал їх дуже високий, механізм впливу складний і неоднозначний, що вимагає самостійного розгляду даного питання.

Важливим завданням суб'єктів державного управління є правильний вибір методів в залежності від конкретної обстановки і умов управлінської діяльності. Виходячи з викладеного, пропонується наступна система методів державного управління вищою військовою освітою за способом впливу:

1. Переконання в державному управлінні – способи і засоби, що спрямовують свідомість і поведінку людей на добровільне підпорядкування правовим і організаційним вимогам суб'єктів державного управління.

2. Заохочення в державному управлінні – способи і засоби, визнання і оцінки досягнень, що спрямовує свідомість і поведінку індивідів в необхідному для держави напрямі.

3. Примус в державному управлінні – способи і засоби забезпечення дисципліни і порядку. У загальному вигляді примус в державному управлінні вищою військовою освітою спрямований на формування порядку та єдності ВВНЗ при підготовці фахівців військових спеціальностей.

4. Регулювання в державному управлінні вищою військовою освітою – способи і засоби реалізації позитивних функцій державного управління, заснованих на правомірній поведінці суб'єктів управлінських відносин.

Крім того, методи державного управління прийнято поділяти за їх наповненістю. Так, О. Мордвінов методи державного управління поділяє на правові, адміністративні, організаційно-економічні, економічні, соціально-психологічні. [17, с. 82–83]. Аналогічної думки притримується Є. Качан, який виокремлює чотири функціональні блоки методів державного регулювання:

нормативно-правові; соціально-економічні; фінансово-вартісні та організаційно-економічні [18, с. 10–13].

Враховуючи вищенаведені класифікації пропонуємо виділяти в механізмі державного управління вищою військовою освітою дві групи методів: прямі та непрямі. При цьому до методів прямого впливу включаємо: нормативно-правові та адміністративні. Нормативно-правові методи ґрунтуються на системі законодавчих та нормативних актів, що забезпечують регулювання підготовки фахівців з вищою військовою освітою у навчальних закладах (Конституція України, закони України, постанови парламенту та уряду, укази Президента України, накази Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України та інші підзаконні акти, які регламентують діяльність ВВНЗ).

Адміністративні методи ґрунтуються на застосуванні нормативно-правових актів і забезпечують регулювання надання освітніх послуг у сфері вищої військової освіти. Вони поділяються на заходи заборони (заборона надання освітніх послуг без відповідної діяльності), дозволи та обмеження (ліцензування, акредитація), примусу (забезпечення належної якості освітнього процесу), стимулювання.

До методів непрямого регулювання віднесемо фінансово-економічні та соціально-психологічні методи, які здійснюють опосередкований впливають на діяльність вищих військових навчальних закладів через створення сприятливих умов для їх розвитку, стимулювання та заохочення до підвищення якості надання освітніх послуг. Застосовуючи їх державні інституції безпосередньо не втручаються у процес прийняття рішень, а лише створюють підґрунтя до того, щоб при самостійному виборі, ВВНЗ обирали ті варіанти, які відповідають інтересам особи, суспільства, держави.

Фінансово-економічні методи формують економічні, фінансові та матеріальні стимули, які можуть впливати на поведінку та інтереси функціонування ВВНЗ. Вони спонукають вищі навчальні заклади вирішувати ті чи інші завдання з урахуванням не лише власних інтересів, але й інтересів держави та громадськості. Зокрема, ці методи включають:

- фінансово-бюджетне регулювання (структура та обсяг державних витрат на військову освіту);
- цінове регулювання (встановленні індикативної собівартості навчання за контрактом для невійськових спеціальностей у ВВНЗ);
- амортизаційне регулювання (встановлення норм амортизації за групами основних засобів та напрями використання амортизаційного фонду для ВВНЗ) [19, с. 43].

В свою чергу, соціально-психологічні методи сприяють формуванню позитивної мотивації та відповідних переконань, психологічних настанов щодо

забезпечення підготовки вмотивованих, відповідальних, освічених та патріотично-налаштованих військовослужбовців. До них, зокрема, належить пропаганда престижності військової служби, у тому числі і соціальна реклама, роз'яснювальна робота серед молоді тощо.

В теоретичному аспекті, так і в реальній практиці можна виділяти і розглядати в механізмі управління окремі його види (або складові). А саме, механізм державного управління є складним (комплексним) і включає в себе кілька самостійних механізмів, кожен з яких здатний здійснювати певний вплив на об'єкти управління. Як правило, в практичній діяльності функціонують всі системні складові загального механізму управління, причому в різних поєднаннях, пропорціях і співвідношеннях.

В. Князева та В. Бакуменко у «Словнику-довіднику з державного управління» пропонують виділяти різновиди механізмів державного управління за характером факторів впливу, виокремлюючи такі їх різновиди як правові, політичні, соціальні, економічні та організаційні механізми [20, с. 117].

В складі механізму державного управління М. Васильєва виокремлює: механізм реалізації загальних та інших принципів державного управління, механізми мотивації, координації, розпорядництва, планування, організації, обліку, аналізу і контролю, які застосовують організаційно-адміністративні, економічні, соціальні та інші методи управління [21].

Інший автор, О. Коротич, відповідно до сукупності методів управління, які формують склад конкретного механізму державного управління, виокремлює правові, економічні, політичні, адміністративні (організаційно-розпорядчі), морально-етичні, соціально-психологічні та комплексні державні механізми управління [22, с. 126-127].

Найбільш відомою є класифікація механізмів державного управління О. Федорчак, яка пропонує здійснювати їх поділ на основі функціонального призначення, виокремлюючи економічні, мотиваційні, організаційні, політичні та правові механізми державного управління [5].

Таким чином, поділяючи думки вищенаведених науковців можемо стверджувати, що комплексний механізм державного управління вищою військовою освітою являє собою цілісну систему таких механізмів як:

- економічного (механізми державного управління у сфері фінансування підготовки фахівців військових спеціальностей у ВВНЗ тощо);
- мотиваційного (сукупність адміністративних та соціально-економічних стимулів, які спонукаю ВВНЗ забезпечувати належну якість освітнього процесу);

- організаційного (об'єкти, суб'єкти державного управління вищою військовою освітою, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, інституційне середовище їх функціонування);

- політичного (механізми формування та реалізації державної політики у військовій сфері, сфері вищої військової освіти тощо);

- правового (нормативно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері вищої військової освіти: закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, накази, інструкції, листи Міністерства оборони України, Міністерства освіти та науки України, накази Генерального штабу Збройних сил України, тощо).

Схематично комплексний механізм державного управління вищою військовою освітою, що включає всі вищеописані складові можна зобразити за допомогою рис. 1.

Рисунок 1 – Структура комплексного механізму державного управління вищою військовою освітою в Україні

Примітка. Розроблено автором.

Висновки. Таким чином, можна відзначити, що комплексний механізм управління вищою військовою освітою – це багатоаспектна, багатогранна система інструментів і процесів впливу, які в реальній практиці використовуються для отримання того чи іншого результату, як правило, в різних, часом в складних поєднаннях, визначених наборах і комплексах. Тільки на основі науково обґрунтованого, взаємопов'язаного, взаємодоповнюючого використання досить різноманітних за змістом, спрямованістю і силою інструментів впливу можливе здійснення необхідного впливу на процеси підготовки військових кадрів і забезпечення необхідної «ланцюгової реакції» в масштабі країни для отримання намічених результатів і синергетичного ефекту.

Література:

1. Державне управління в Україні : навч. посіб. за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К., 1999. 432 с.
2. Тихомиров Ю. А. Механизмы управления в развитом социалистическом обществе; [отв. ред. Лазарев Б. М.]. М. : Наука, 1978. 336 с.
3. Дзвінчук Д., Немчук О. Проблеми інноватизації механізмів державного управління діяльністю і розвитком мистецько-культурного середовища в Україні. *Публічне управління : теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації д-рів наук з держ. упр. Х. : ДокНаукДержУпр*, 2011. №3(7). С. 216-223
4. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст; за наук. ред. М. Д. Лесечка, А. О. Чемериса. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.
5. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування* : електрон, наук. фах. вид. / Львів, регіон, ін-т держ. упр. НАДУ при Президентову України. Л., 2008. Вип. 1. URL : www.lvivacademy.com/visnik/fail/0_Fedorchak.pdf.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України": Указ Президента України від 25.03.2021 р. №121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n8>
7. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: Курс лекций. М.: Юридическая литература, 1997. С. 86.
8. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. Л. : Львів. політехніка, 2002. 352 с
9. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: Полный курс. М., 2001. 652с.
10. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 37-38, ст.2004.
11. Положенні про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти: Наказ Міністерства оборони України 09.01.2020 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text>
12. Пригожин И. , Стенгерс И. Порядок из хаоса. М.:1986. 147с.
13. Галлиган Д., Полянский В.В., Стариков Ю.Н. Административное право: история развития и основные современные концепции. М.: Юристь, 2002. 410 с.

14. Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Стариков Ю. Н. Административное право : учебник. 3-е изд., пересмотр. и доп. М. : Норма, 2008. С.439.
15. Лунев, А.Е. Взаимосвязь методов и технических средств управления. *Управление и право*; Под ред. Ю.М. Козлова. М., 1972. Вып. 1 С. 51.
16. Алехин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации М., «Зерцало». 1997. С.269.
17. Мордвінов О. Г. Управління аграрним природокористуванням в умовах ринкової трансформації : монографія. К. : Вид-во УАДУ, 2000. 344 с.
18. Качан Є. П. Принципи та методи формування регіональної політики ринку праці. *Зайнятість та ринок праці*: Міжвідом. наук. зб. К., 2001. Вип. 15. С. 3–16.
19. Смолин Г. В. Державне регулювання господарської діяльності : курс лекцій. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 528 с.
20. Державне управління: Словник-довідник / За заг. ред.. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. К.: Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
21. Васильева М.В. Государственный финансовый контроль в управлении регионом : Дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05, 08.00.10; РГБ ОД. Волгоград, 2003. 182 с.
22. Коротич О.Б. Класифікація та зміст механізмів управління державою. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. ОРІДУ. О., 2006. Вип.. 2 (26). С. 122-128.

References:

1. Aver'yanov V. B. (Ed.) (1999). *Derzhavne upravlinnya v Ukrayini [Public administration in Ukraine]*: navch. posib. Kiev, 432 s. [in Ukrainian]
2. Tykhomyrov Y. A., Lazarev B. M. (Ed.) (1978) *Mekhanizmy upravlenyya v razvytom sotsyalistycheskom obshchestve [Management mechanisms in a developed socialist society]*. Moskva : Nauka, 336 s. [in Russian]
3. Dzvynchuk D., Nemchuk O. (2011) *Problemy innovatyzatsiyi mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnya diyal'nisty i rozvytkom mystets'ko-kul'tu rnoho seredovyscha v Ukrayini [Problems of innovation of mechanisms of state management of activity and development of art and cultural environment in Ukraine]*. *Publichne upravlinnya : teoriya ta praktyka [Public administration: theory and practice]*: zb. nauk. pr. Asotsiatsiyi d-riv nauk z derzh. upr. X. : DokNaukDerzhUpr, №3(7). S. 216-223 [in Ukrainian]
4. Rudnits'ka P. M., Sydorhuk O. H., Stel'makh O. M. (2005) *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya: sutnist' i zmist [Mechanisms of public administration: essence and content]*; za nauk. red. M. D. Lesechka, A. O. Chemerysa (Ed.). Lviv.: LRIDU NADU, 28 s. [in Ukrainian]
5. Fedorchak O. (2008) *Klasyfikatsiya mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnya [Classification of mechanisms of public administration]*. *Demokratychnе vryaduvannya [Democratic governance]*: elektron, nauk. fakh. vyd. / L'viv, rehion, in-t derzh. upr. NADU pry Prezydenhovu Ukrayiny. Lviv, Vol. 1. Retrieved from : www.lvivacademy.com/visnik/fail/0_Fedorchak.pdf. [in Ukrainian]
6. *Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine]*: 25 bereznya 2021 roku Pro Stratehiyu voyennoyi bezpeky Ukrayiny : Ukaz Prezydenta Ukrayiny [On the Strategy of Military Security of Ukraine: Decree of the President of Ukraine] vid 25.03.2021 r. №121/2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n8> [in Ukrainian]
7. Atamanchuk H. V. (1997) *Teoriya hosudarstvennoho upravlenyya [Theory of public administration]*: kurs lektsyy. Moskva: Yurydycheskaya lyteratura. S. 86. [in Russian]

8. Nyzhnyk N. R., Oluyko V. M. (2002) *Derzhavne upravlinnya v Ukrayini* [Public administration in Ukraine]: naukovi, pravovi, kadrovi ta orhanizatsiyni zasady / za zah. red.. Lviv. : L'viv. politehnika, 352 s. [in Ukrainian]
9. Tykhomyrov Y.A. (2001) *Admynystratyvnoe pravo y protsess* [Administrative Law and Procedure]: Polnyy kurs. Moskva, 652 s. [in Russian]
10. *Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrayiny* [On higher education: Law of Ukraine] vid 1 lypnya 2014 roku № 1556-VII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2014, № 37-38, st.2004. [in Ukrainian]
11. *Polozhenni pro osoblyvosti orhanizatsiyyi osvith'oyi diyal'nosti u vyshchyykh viys'kovykh navchal'nykh zakladakh Ministerstva oborony Ukrayiny ta viys'kovykh navchal'nykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoyi osvity: Nakaz Ministerstva oborony Ukrayiny* [Regulations on the peculiarities of the organization of educational activities in higher military educational institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and military educational units of higher education institutions: Order of the Ministry of Defense of Ukraine] 09.01.2020 r. № 4. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text> [in Ukrainian]
12. Pryhozhyn Y., Stenhers Y. (1986) *Poryadok yz khaosa* [Order from chaos]. Moskva. 147s. [in Russian]
13. Hallyhan D., Polyansky V.V., Starylov Y.N. (2002) *Admynystratyvnoe pravo: ystoryya razvytyyya y osnovnye sovremennyye kontseptsyy* [Administrative law: history of development and basic modern concepts]. Moskva.: Yuryst'. 410 s. [in Russian]
14. Bakhrakh, D. N., Rossynskyy B. V., Starylov Y. N. (2008) *Admynystratyvnoe pravo* [Administrative law]: uchebnyk. 3-e yzd., peresmotr. y dop. Moskva.: Norma, 2008. S.439. [in Russian]
15. Lunev, A.E. (1972) *Vzaymosvyaz' metodov y tekhnicheskyykh sredstv upravlenyya* [Interrelation of methods and technical means of management]. *Upravlenye y pravo* [Management and law]; Y.M. Kozlov (Ed.). Moskva., Vol. 1 S. 51. [in Russian]
16. Alekhyn A.P., Karmolytsky A.A., Kozlov Y.M. (1997) *Admynystratyvnoe pravo Rossyyskoy Federatsyy* [Administrative Law of the Russian Federation]. Moskva., «Zertsalo». S.269. [in Russian]
17. Mordvinov O. H. (2000) *Upravlinnya ahrarnym pryrodokorystuvannyyam v umovakh rynkovoyi transformatsiyyi* [Management of agricultural nature management in terms of market transformation]: monohrafiya. K. : Vyd-vo UADU, 2000. 344 s. [in Ukrainian]
18. Kachan Y. P. (2001) *Pryntsypy ta metody formuvannya rehional'noyi polityky rynku pratsi* [Principles and methods of forming a regional labor market policy]. *Zaynyatist' ta rynek pratsi* [Employment and the labor market]: Mizhvidom. nauk. zb. K., Vol. 15. S. 3–16. [in Ukrainian]
19. Smolyn H. V. (2012) *Derzhavne rehulyuvannya hospodars'koyi diyal'nosti* [State regulation of economic activity]: kurs lektsiy. Lviv : L'viv's'kyy derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav, 2012. 528 s. [in Ukrainian]
20. Knyazyeva V.M., Bakumenko V.D. (Ed.) (2002) *Derzhavne upravlinnya* [Public administration]: Slovyk-dovidnyk. Kiev: Vyd-vo UADU, 228 s. [in Ukrainian]
21. Vasylyeva M.V. (2003) *Hosudarstvennyy fynansovyy kontrol' v upravlenyy rehyonom* [State financial control in the management of the region] [State financial control in the management of the region]: Dys. ... kand. ékon. nauk: 08.00.05, 08.00.10; RHB OD. Volhohrad. 182 c. [in Russian]
22. Korotych O.B. (2006) *Klasyfikatsiya ta zmist mekhanizmiv upravlinnya derzhavoyu* [Classification and content of state governance mechanisms]. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya* [Actual problems of public administration]: zb. nauk. pr. ORIDU. O., 2006. Vol. 2 (26). S. 122-128. [in Ukrainian]